

SISTEME ECONOMICE

Pentru asigurarea bunurilor și a serviciilor necesare satisfacerii trebuințelor de consum, în orice societate există și funcționează numeroase organizații economice, specializate pentru diverse activități: industriale, agricole, comerciale, de construcții, de transporturi, financiar-bancare, de asigurare etc. Aceste organizații economice care produc și comercializează bunuri și servicii sunt desemnate în mod obișnuit prin termeni ca: **agent economic, firmă, companie, societate comercială etc.** Fiecare agent economic are un rol bine definit și interacționează cu ceilalți în cadrul unui sistem economic. **Sistemul economic** este un ansamblu de activități, instituții, legi, valori și motivații în cadrul cărora oamenii adoptă deciziile economice.

Tipuri de sisteme economice

Sistemul economic tradițional a funcționat în Antichitate și în Evul Mediu. Este un sistem economic stabil, care a evoluat sute și mii de ani fără schimbări tehnologice spectaculoase. În cadrul acestui sistem, se produce pentru autoconsum (consumul bunurilor și al serviciilor de către producătorul însuși). Prin urmare, schimbul de produse este slab dezvoltat.

Sistemele economice moderne se caracterizează printr-un sistem de producție bazat pe diviziunea accentuată a muncii și pe un schimb foarte dezvoltat. Schimbul este, practic, scopul producției. Ca urmare a diviziunii muncii, producătorii s-au specializat, fapt care permite valorificarea diferențelor de abilitate și de pregătire dintre indivizi. Astfel, eficiența utilizării resurselor umane a crescut.

Epoca modernă a fost însoțită de o dezvoltare rapidă a tehnicii, ceea ce a însemnat folosirea unui număr tot mai mare de mașini și de utilaje, înmulțirea fabricilor, a mijloacelor de transport și de comunicație, precum și a piețelor. Autoconsumul a fost restrâns la minim, menținându-se în zonele rurale sau slab dezvoltate. Schimbul s-a dezvoltat foarte mult, și s-a generalizat folosirea banilor.

În societățile moderne au funcționat, de fapt, două sisteme economice: **economia de piață și economia planificată.**

Economia de piață, numită și economie concurențială sau capitalistă, se bazează pe proprietatea privată și pe dreptul proprietarului de a adopta decizii economice. Acesta își fundamentează deciziile pe cererea și pe oferta de bunuri și servicii existente pe piață. Dincolo de aceste particularități naționale, orice economie de piață este o economie deschisă, bazată pe schimb și pe proprietatea privată asupra resurselor de producție. Ea se caracterizează prin: proprietate privată; libertatea economică; motivarea participanților la activitatea economică; concurență; prețuri libere; intervenție limitată a statului în economie.

Economia planificată sau centralizată se bazează pe proprietatea statului, proprietatea particulară fiind desființată sau, cel mult, tolerată. Deciziile economice sunt luate în mod centralizat de către organisme de stat cu atribuții de planificare. Acestea stabilesc ce, cât și cum trebuie produs și consumat, agenții economici îndeplinind doar roluri de execuție. Întrebările fundamentale ale economiei: Ce să producă? Cât să producă? Cum să producă? Pentru cine să producă?

În virtutea proprietății private, persoanele particulare, cu titlu individual sau asociate, au drept de posesiune, de dispoziție, de folosință și de moștenire asupra resurselor de producție. În măsura în care proprietarilor le sunt garantate drepturile, întreprinzătorii sunt motivați să investească, actele de schimb se înmulțesc, iar economia înregistrează creșteri importante.

PROPRIETATEA reprezintă: 1) instituția care conferă drepturi unei persoane sau unei organizații asupra anumitor bunuri și servicii; 2) ansamblul bunurilor pe care le stăpânește o persoană, o organizație.

Dreptul de proprietate constă în: dreptul de a poseda bunuri; dreptul de a dispune de acele bunuri; dreptul de a folosi bunurile (și de a interzice altora să le utilizeze); dreptul de uzufruct (asupra veniturilor aduse de acele bunuri).

Proprietari pot fi:

- persoanele particulare (proprietate privată individuală);
- persoane particulare asociate (proprietate privată asociativă);
- statul (proprietate publică);
- persoane particulare asociate cu statul (proprietate mixtă).

Libera inițiativă. Proprietatea privată este fundamentul libertății economice. Proprietarii de capital pot decide în legătură cu modul în care vor fi folosite bunurile lor de producție, după cum lucrătorii pot decide dacă acceptă sau nu condițiile de angajare.

Libertatea economică are un anumit înțeles pentru fiecare dintre participanții la activitatea economică. Întreprinzătorii pot investi în domeniile de activitate pe care le stabilesc ei înșiși, pot decide ce, cât și cum să producă, respectând legile existente. Ei pot angaja lucrători, pot organiza producția și, de asemenea, pot stabili prețurile produselor pe care le oferă pe piață.

Consumatorii au libertatea de a alege ce, cât și de la cine vor cumpăra. Într-o economie de piață, consumatorul este suveran, întrucât, în ultimă instanță, decizia producătorului de a fabrica un bun sau un altul depinde de opțiunile consumatorului. Producătorii sunt interesați să realizeze bunurile și serviciile care se vând pe piață, adică acelea pe care le solicită consumatorii.

Într-o economie de piață, participanții la activitatea economică acționează motivați de propriile lor interese. Fiecare participant la activitatea economică are o motivație proprie, scopul tuturor fiind în esență, același: **să obțină maximum de avantaje posibil.**

Întreprinzătorii acționează astfel încât să obțină **maximum de profit posibil** în condițiile date. Lucrătorii încearcă să obțină cel mai mare salariu posibil. Consumatorii urmăresc să obțină **utilitatea maximă** cu venitul de care dispun.

Prin preț, concurența devine „mâna invizibilă” care conduce piața. Participanții la activitatea economică se situează pe poziții rivale datorită faptului că fiecare își urmărește interesele proprii. Concurența se manifestă atât în rândul producătorilor, cât și în cel al consumatorilor.

Concurența are efecte pozitive, impunând participanților la activitatea economică limite în promovarea intereselor proprii. Nici un vânzător sau cumpărător nu va putea să impună prețul care îi convine, deoarece pe piață acționează mai mulți vânzători, respectiv, mai mulți cumpărători. În plus, datorită concurenței, producătorii vor fi interesați să reducă prețul. Numărul mare al vânzătorilor și al cumpărătorilor determină dispersarea puterii economice și împiedică eventualele abuzuri.

Concurența reglează acțiunile producătorilor și ale cumpărătorilor. Ea are rezultate pozitive în condițiile în care numărul participanților la activitatea economică este mare și intrarea acestora pe piață, respectiv, ieșirea de pe piață se realizează în mod liber.

Prețurile se formează în mod liber pe piață. Piața este deosebit de importantă într-o economie de tip concurențial. Pe piață se întâlnesc vânzătorii și cumpărătorii, se stabilesc prețurile, se încheie tranzacțiile.

Deciziile producătorilor și ale consumatorilor se exprimă pe piață sub forma ofertei și a cererii. Prin mecanismul prețurilor, producătorii și consumatorii sunt informați în legătură cu nenumăratele decizii și acțiuni individuale care se adoptă pe piață. Totodată, prețurile îi constrâng pe producători și pe consumatori să adopte anumite decizii și să acționeze într-un mod rațional. Într-o economie de piață intervenția statului este limitată.

Statul creează cadrul legal în care se exercită inițiativele indivizilor, garantează dreptul la proprietate privată și la libertate economică, de asemenea, corectează efectele negative ale mecanismelor de piață, intervine pentru a asigura stabilitatea și creșterea economică.

PARTICIPANȚII LA ACTIVITATEA ECONOMICĂ

La desfășurarea activității economice participă următoarele categorii de agenți economici: întreprinderile, organizațiile financiare, gospodăriile populație, statul.

Întreprinderile reprezintă unitățile economice de bază la nivelul cărora se desfășoară activități de producție și de distribuție a bunurilor și serviciilor

La nivelul întreprinderii are loc decizia privind producția: achiziționează bunuri de producție și angajează lucrători, combină factorii de producție stabilesc prețurile la care își vor vinde produsele

În cadrul fluxurilor economice *furnizează* populației și statului bunuri și servicii în schimbul unor sume de bani, *achiziționează* resurse de producție de la populație și bunuri și servicii oferite de stat, *plătesc* statului taxe și impozite.

Tipuri de întreprinderi:

- după tipul de activitate în care sunt specializate există întreprinderi: industriale, agricole, prestatoare de servicii etc.
- după dimensiuni – întreprinderi: mici, mijlocii, mari
- după forma de proprietate – întreprinderi aflate în proprietate: privată (individuală sau asociativă), publică; mixtă. (vezi formele de proprietate)

S.R.L. - societățile cu răspundere limitată (persoanele care s-au asociat și au constituit o întreprindere riscă doar sumele investite drept capital social, dar nu răspund cu bunurile lor personale pentru activitatea desfășurată)

S.A. – societățile pe acțiuni, în general mari întreprinderi cu capitalul distribuit în acțiuni.

ORGANIZAȚIILE FINACIARE

Băncile - principalele instituții financiare, păstrează economiile populației și ale firmelor, efectuează plăți și încasări pentru clienții lor, acordă credite celor care au nevoie de resurse financiare suplimentare. Băncile mobilizează, transformă și redistribuie disponibilități le bănești.

Societățile de asigurare - preiau riscurile populației și ale firmelor, în schimbul unor sume de bani plătite periodic (primele de asigurare), despăgubind persoanele asigurate atunci când sunt victimele unor accidente, boli, distrugerii, furturi de bunuri sau erori profesionale, manageriale etc.

Gospodăriile populației - furnizează importante resurse pentru activitatea economică, fapt pentru care încasează venituri și sunt unități de consum, prin excelență. Populația *plătește statului taxe și impozite*, cheltuie o parte din venit pentru a-și satisface trebuințele (consumul personal) și face *economii*.

Cheltuielile efectuate de populație pentru a-i satisface trebuințele formează consumul personal/privat și pot fi pentru consum: de bunuri, de servicii. În apreciere nivelului de trai contează ponderea fiecărui tip de cheltuieli.

Statul încasează de la întreprinderi și populație taxe și impozite, realizând astfel venituri pe care le folosește pentru finanțarea administrației publice, apărării naționale, învățământului, culturii, sănătății, sistemului de asigurări și protecție socială. Statul este:

- *consumator* (consumul guvernamental); *achiziționează resurse de producție* de la populație
- *producător* (în principal, de bunuri și servicii publice pe care nu le oferă piața), *oferă bunuri și servicii* populației și întreprinderilor.

În cadrul fluxurilor economice statul cumpără și consumă bunuri și servicii produse de întreprinderi și de stat; furnizează întreprinderilor resurse de producție; plătește statului taxe și impozite

FLUXURILE ECONOMICE sunt relații de schimb deosebit de complexe (transferurile permanente de bunuri și servicii, de resurse de producție sau de bani) ce se stabilesc între participanții la viața economică prin care se realizează circulația bunurilor și a banilor în economie. Participanții la viața economică schimbă între ei bunuri și servicii și efectuează diferite plăți.